

TARJÁN REZSŐ (Budapest, 1908. jan. 6. - Budapest, 1978. dec. 21.)

Értelmiségi családban született, ám festészetet művelő édesapja nem tudott családjá számára konszolidált anyagi körülményeket teremteni.

Középiskolai tanulmányait a Tavaszmező utcai Zrínyi Miklós Gimnáziumban folytatta. Ekkortól a technika, különösképpen a rádiózás már szenvedélyesen érdekelte. Testvérével együtt ugyanakkor lelkesedett a zenéért és a színházért is. 1925-ben érettségizett, ám a numerus clausus következtében a budapesti Tudományegyetemre nem vették fel.

Egy esztendő "várakozás" után, mialatt alkalmi munkás volt, felsőfokú tanulmányait a bécsi egyetemen tudta megkezdeni. Főként fizikát, mellette matematikát, de filozófiát is hallgatott. Doktori disszertációját a harmincas évek elején a fénydiszperzió témakörében készítette.

A világgazdasági válság időszakában előbb a Janus, majd a lényegesen nagyobb tekintélyű Adria biztosító társaságnál sikerült elhelyezkednie. Fokozatosan otthonossá vált a biztosítási matematika szakkérdéseiben, amiben Goldziher Károllyal és Jordán Károllyal elmélyülő barátsága is segítette.

Ifjúkori érdeklődését a modern technika iránt nem adta fel. A harmincas évek végétől kétszobás lakásában szinte "laboratóriumot" épített ki. A híradástechnikai mérnökökből álló baráti köre is - Lukács Ernő, Löbl Ferenc, Winter Ernő - inspirálta a kísérletezésre. A szignálgenerátor egy általa kifejlesztett kapcsolási variánsát a Philipsnek ajánlotta fel.

1944-ben munkaszolgálatra hívták be, s a szerencse játszott közre abban, hogy "mindössze" súlyos betegséggel vészelve át a nehéz időket.

A világháborút követően baloldali elkötelezettsége és szaktudása révén jelentős feladatokat kapott a hazai tudományos és műszaki fejlődés irányításában. 1947-től az Egyesült Izzóban dolgozott, majd rövid ideig a Híradástechnikai Iparigazgatóság vezetője volt. Az ötvenes évek elejétől a Posta Kísérleti Állomás helyettes vezetőjeként tevékenykedett - miközben a hozzá oly közel álló kutatásokat is folytatni tudta - az 1953. februári letartóztatásáig. Két esztendővel később bekövetkező szabadulása - amiért barátai, köztük Hajós György, Hevesi Gyula, Winter Ernő minden követ megmozgattak - számára egy új életszakasz kezdőpontja. Haláláig, szinte minden energiáját a kibernetika jelentőségének hazai felismertetésére és művelésének előmozdítására összpontosította.

1956-tól több alapvető jelentőségű munkát közölt a kibernetika tárgyáról, fő problémáiról, a "gondolkodógépek" korszakos jelentőségéről.

Az akadémiai kibernetikai kutatócsoportban Hatvany Józseffel, Kalmár Lászlóval, Kozma Sándorral és másokkal együttműködve, meghatározó részt vállalt az első magyar elektronikus, digitális számítógép, az M3 megalkotásában.

Kiemelkedő érdeme, hogy az ötvenes évek második felétől fokozatosan, ahogy a helyzet engedte, megismertette a hazai szakmai közvéleményt a kibernetika, az információ- és a kommunikációelmélet, az automaták általános és logikai elméletének számos eredeti eredményével és olyan klasszikusaival, mint Neumann János, M. Turing, C. E. Shannon, Kolmogorov és Norbert Wiener.

A hatvanas években előbb a BME híradástechnikai tanszékén, majd az Országos Műszaki Fejlesztési Bizottságban dolgozva is elsősorban arra törekedett, hogy a negyvenes években bekövetkezett korszakos tudományos felismerések hazánkban is érvényre jussanak.

A műszaki tudományok doktoraként csendesen és következetesen dolgozott. Jól látta, hogy megannyi akadályoztatás ellenére, stratégiai jelentőségű tudományos problémákra irányítja a szakmai közvélemény figyelmét. Neumann János "A számítógép és az agy" című főművének zárszavában írta nagy tudósunkról: "...olyan úton tette meg az első lépést, amelyen továbbhaladva új szervezési elvekhez, és jobb automatákhoz és végső soron az agyvelő működésének jobb megértéséhez lehet eljutni". Tarján itthon az elsők között értette meg ennek mélyebb jelentőségét.

Főbb művei

A kibernetika fő problémái. Magyar Tudomány, 1956.; Neumann János elektronikus számítógépekkel kapcsolatos munkássága. Matematikai Lapok, 1958. 18. p.; Gondolkodó gépek. Bp., 1958.; Utószó Neumann János A számítógép és az agy című művéhez. Bp., 1964.; A kibernetika klasszikusai. Válogatott tanulmányok. Bevezető és összekötő szöveg. Bp., 1965.; Bevezető tanulmány a Wiener, Norbert Válogatott tanulmányok című kötethez. Bp., 1974.

Irodalom

Új Magyar Lexikon. Kiegészítő kötet 1962-1980. Bp., 1981.

Forrás: <http://tudosnaptar.kfki.hu/t/a/tarjanr/tarjanrpant.html>